

Слободан Јовић

ЗВУК И СМИСАО

Радмила Марковић, *Уйујсїва за ујоїребу*,
Удружење за очување баштине „Дијак”, Прибој, 2024.

Насловом прве пјесничке књиге *Ђушања* (2016), Радмила Марковић као да је наслутила да ће наредној објави претходити осмогодишње ћутање. Али, претходно поменути појам показао се плодотворним, јер у новој књизи инвентивног наслова – *Уйујсїва за ујоїребу*, те четвородјелне композиције (*Уйујсїва за ујоїребу*, *Персонализације*, *Нејравилносїи* и *Одржавање*), са ванредно успјелом уводном пјесмом *Проба*, нуди, по нашем увјерењу, заинтересованом читаоцу већ претходно уочену *леју једносїавносїи* (В. Павковић), сада продубљену и проширену истраживачким захватима у језику, гдје ауторка истражује поетске могућности језика кроз понирање у завичајни говор и тежњу ка градњи нових ријечи и израза. Илустративан примјер је пјесма *Којевитезање*, чију полазну основу представља лексикографска одредница из завичајног рјечника загарачког говора која гласи: „којевитез – узвик у помоћ ’ко је витез’. Тражи ми, зови ми, коевитез, али ништа. Пређе се могло чути ’коевитез’”. У пјесничком поступку Радмиле Марковић поезија нам се обзнањује као *нејрекидна свежина свеїа* (Душан Матић), гдје ауторка из језичког памћења узима заборављене ријечи, које нам се у садашњем тренутку чине свјежим, смисленим и непоновљивим.

Радмила Марковић пјесничке текстове реализује кроз разностране обликотворне поступке. Пјесничке текстове остварује у облику сонета, који је најзахтјевнија пјесничка форма, затим у римованим катренима, као и у пјесмама грађеним од дистиха или тристиха, те у слободном стиху. Надаље, својствено јој је и грађење вишедјелних пјесама, те нас-

тојање да се иновира и разигра традиционални облик пјесме (*Јеретички монолози, Друџи прогужешак*). Тако, рецимо, у уводној пјесми *Проба*, у десет римованих дистиха, кроз јединство звучања и значења, настоји да нам саопшти понешто о трагичној судбини човјека на овом свијету: *Данима већ шако њонешшо њи начне: / и џавран из џјесме и џавран из басне // [...] Неџрисушан, али усџрејшшо џришом/ замисли се болно џрисушним усхишом // да њи није сшало, да ње није бриџа// шшшо бјеже јунаци, из земље, из књиџа //*. Ауторка помиње синтагме *мрва сшиха* и *зрнце џоезије* што може да значи да велико животворно значење приписује поезији и умјетности. Мрва је обично крушна мрва и има готово свето значење у словенској и православној традицији (*Хљеб наш насушни*), док у традиционалној култури Срба опстаје посебна култура поштовања и слављења хљеба (хљеб се не баца, његово скрнављење се сматра тешким гријехом, постоји читав низ обредних хљебова који се справљају у различитим раздобљима животног циклуса човјека од рођења до упокојења). *Зрнце џоезије* може бити онај нуклеус смисла који држи овај свијет да опстане. Зрно је оно што занавља, препорађа и преображава природу и човјека. Оно што је хљеб за тјелесни опстанак човјеков, то су умјетност и поезија за духовни и душевни живот. У тексту *Тежина звука* лирски глас као да тежи остварењу мисли Тадеуша Ружевића о томе како *џоезија живи у џјеснику лишена садржине и форме*. Пјесникиња се у овом тексту, скрушеним тоном, обрађа некој вишој инстанци, некој логосној натприродној сили, молећи јој се да адекватно одговори сопственој мисији писања и да оправда таленат који јој је дарован: *Блаџослови овај џрунак васељене / И начини звуком све шшшо чини мене / Да честшница свака кожом обрубљена/ Твојом џјесмом звони мимо моџа хшхијења / Да не џишам како моџу бишци цијела / Дио тоџа звука без своџа угјела / Ни зашшшо се испод ове коже крије / Седамдесетш кила чисше џоезије //*.

Наслови појединих пјесама у *Уџушсшвима за уџошребу су Псеудоелеџија, Усиљени сонеш, Молишва за узајамносш*, чиме је евидентно ауторкино стремљење да ове старе књижевне врсте осјенчи стваралачком индивидуалношћу. Елегија је врста тужне лирске пјесме, али у овој књизи читамо *Псеудоелеџију*. Молитва је средњовијековни књижевни жанр, у коме се субјект обрађа некој вишој сили, а ми се сусрећемо са *Молишвом за узајамносш*, чиме нас лирски глас подсјећа шта је то што понајвише недостаје савременом свијету: саосјећање и разумијевање перспективе другог и другачијег. *Мала џјесма о малом* подсјећа нас да се осврнемо око себе и обратимо пажњу на скрајнуте и маргинализоване феномене, те да сваки, па и најсићушнији облик живота завређује поштовање, дивљење и бригу: *Кад би мало бар за мало / своје мало увећало / не би малом више нико/ џомишљао на велико*.

За полазну основу свог пјевања Марковићева узима и нека препознатљива мјеста из старе српске књижевности. Тако нас пјесма *Хроно љубве* насловом асоцира на *Слово љубве* деспота Стефана Лазаревића. У овој пјесми заогрнутој игривошћу и енигматичношћу лирски глас промишља о хијерархији љубави, вјерности и сл. Посебно успјела пјесма из овог тематског круга је *Пошврда шврде љубави*, *Erithalamit*: *Можеш ли ми / Покушаћу / Сједи једи / Нека / Ја ћу // Хоћеш ли ми / Нећошћа ћу / Лези немој / Нека / Ја ћу // Како ћеш ми / Издржаћу / Касније ћеш / Нека / Ја ћу // Када ћеш ми / Не знам кад ћу / умирашћи / Нека / Ја ћу //*. Пјесма тематизује феномен љубави схваћене као живљење за другог, гдје љубав подразумијева жртвовање као врховни њен израз.

Ауторка своју језичку иновативност и креативност исказује и у грађењу нових ријечи и израза. Неки од њих су: *врхсрца*, *никонишћа*, *сћомакојрч*, *сувишкоцке* и др.

Иако је у књизи присутан претежно мелодиозан и њжан лирски глас, он на тренутке поприма и критичку оштрицу којом сецира нашу ишчашену и обездуховљену стварност. Илустративан примјер тога могла би бити пјесма *Ода њреживару, омашке*, која започиње стиховима: *Земља је окрућла / То ти је довољно / и већ њрежвакано*. У пјесми се, по нашем схватању, тематизује замор од промашаја који је захватио савремено доба и човјека у њему. Нашим савременицима се пружа привид слободе, али она опстаје у домену његовог даљинског управљача: *Пришисни дујме / Укључи-искључи / Ујали-ујаси*. Критици се подвргава један модел живота у коме потрошња и конзумеризам представљају врхунски смисао, а потрошња именована као преживање, крајњи исход и смисао човјековог живота. Пјесма *Као, њојуш* указује на погубност доминације учености и теоријског знања над емотивношћу и осјећајношћу у творењу поетских текстова, и умјетности, генерално, док у тексту *Именовање* антиумјетност се види као главни кривац за изгон човјека из раја: *Они су наговорили Еву да убере јабуку / Они вјерују да је шћа јабука морала бишћи / жушо-црвенкашћо блијегозелена / Они воле да се именују / да их именују*.

Уиушсћива за *ујошребу* у цијелом тексту одржавају висок естетски ниво и представљају компактно поетско остварење прожето умјетничком свијешћу о смислу сопственог пјевања, као и о улози поезије у судбини и спашавању свијета, што се очитује у настојањима ауторке, како на нивоу појединачних текстова и циклуса, тако и на нивоу књиге као цјелине.